

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Sep., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

KO'HNA INGLIZ ADABIYOTI

Muzaffarov Javlon

Namangan Davlat Chet tillarida Instituti stajor o'qituvchisi

Anotatsiya:

Ushbu maqola ingliz adabiyoti davrlashtirish muammosiga bag'ishlangan bo'lib, unda ilk O'rta asrlardan to bugungi kungacha bo'lgan davrda yaratilgan asarlar tarixi bayon qilingan.

Kalit so'zlar: ingliz adabiyoti, ilk o'rta asrlar, o'rta asrlar, roman, sher, drama, neoklassizm, romantizm, modernizm.

Abstract:

This article is devoted to the problem of periodization of English literature, it describes the history of works created in the period from the early Middle Ages to the present day.

Key words: English literature, early middle ages, middle ages, novel, poem, drama, neoclassicism, romanticism, modernism.

Аннотация: данная статья посвящена проблеме периодизации английской литературы, в ней описана история произведений, созданных в период от раннего средневековья до наших дней.

Ключевые слова: английская литература, раннее средневековье, средние века, роман, поэма, драма, неоклассицизм, романтизм, модернизм.

Ingliz adabiyoti ko'p asrlik tarix, ajoyib mualliflar, o'ziga xoslikni aks ettiruvchi unutilmas asarlarga egadir. Biz bu buyuk yozuvchilarning kitoblari bilan o'samiz, ular yordamida o'rganamiz va rivojlanamiz. Ingliz yozuvchilarining jahon adabiyotiga qo'shgan hissasini bir so'z bilan yetkazishning iloji yo'q. Shekspir, Dikens, Uayld va boshqalarning asarlarisiz dunyoni tasavvur qilish qiyin.

Ingliz adabiyoti davrlarga bo'linadi, ularning har birida o'z yozuvchilari va shoirlari yashab ijod qilgan, asarlarida mamlakat tarixidan ma'lum voqealar va faktlar aks ettirilgan.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Sep., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Ingliz adabiyoti quyidagi davrlarni o'z ichiga oladi:

I davr: Ilk O'rta asrlar yoki ingliz-sakson davri (450-1066 yillar)

Bu davrning asiy janri nazmdir. Bu davrning asarlari o'lim, cherkov va butparastlikning yonma -yon kelishi, qahramonlarni maqtash va muvaffaqiyatli janglar bilan tavsiflanadi. Asarlar og'izda og'izga o'tadi. Bu davrning eng muhim asari "**Beovulf**" dostonidir. Bu asar Angliyada milliy epik maqomga ega. "Beovulf" - qadimgi ingliz tilida yozilgan eng uzun doston. She'r 3000 satrdan iborat bo'lib, 3 qismga bo'lingan. "Beovulf" - yaxshilikning yovuzlik ustidan g'alabasi haqidagi klassik ertak. Unda Beovulf ismli qahramonning qilmishlari, uning yirtqich hayvon bilan bo'lgan janglari, bu yirtqich hayvonning onasi va ajdaho tasvirlangan. 1066 yilda Angliya Fathchi Uilyam boshchiligidagi Normanlar tomonidan bosib olinishi oqibatida bu davrni tugatildi.

II davr: O'rta asrlar: 1066 - 1500 yillar

Bu davrda xalq ertaklari, ritsarlik romantikasi, ballada asosiy janrlar bo'lgan. XI-XII asrlarda adabiyotda cherkov-didaktik asarlar ("Ormulum", "Odob-axloq") ustunlik qiladi, XIII asr o'rtalaridan boshlab ko'proq maishiy asarlarga o'tish kuzatiladi. Bunga "Kuku qo'shig'i", "Amtondan Bev", "Shox" va "Havelok" kabi asarlar misol bula oladi.

XIII -XIV asrlarda - qirol Artur va uning ritsarlari haqida "Ritsarlar" romani yaratilgan. 1469 yilda Tomas Mallori ritsarlarning ekspluatatsiyalari haqidagi romanlarning to'liq to'plamini to'pladi va uning "Arturning o'limi" asari o'rta asrlarning oxiridagi ingliz adabiyoti yodgorligiga aylandi. Shuningdek, Jasur qaroqchi Robin Gud haqidagi balladalar juda mashhur bo'ldi va balladalar janri rivojiga o'zining ulkan hissasini qo'shdi.

Va nihoyat, bu davrning ikkinchi yarmi ingliz adabiyoti tarixining yangi sahifasi hisoblanadi va Jeffri Chauserning nomi bilan bog'liq. Agar ilgari asarlarni lotin tilida yozish odat tusiga kirgan bo'lsa, Chauser birinchi bo'lib ingliz tilida yozgan.

III davr: Uyg'onish davri: 1550 - 1660 yillar

Bu davrda sonet, lirik asarlar, teatr uchun pyesalar asosiy janrlar sifatida e'tirof etiladi. 1500-1558 yillar Tudorlar davri bilan bog'liqdir. Uyg'onish davri lirikaning rivojlanishi bilan boshlanadi, etakchi o'rinni she'riyat egalladi. Shoirlar Filipp Sidney va Edmund Spenser. Genrix VIII davrida eng ko'zga ko'ringan yozuvchilardan biri 1516 yilda nashr etilgan "Utopiya" kitobi bilan mashhur bo'lgan buyuk yozuvchi va gumanist Tomas Mor edi.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Sep., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

1558-1603 – yillar esa Yelizavetta davri hukmronligi bilan bog'liq bo'lib, bu yerda o'rta asr an'analari va Uyg'onish davri optimizmi aralashgan. Bu davrda she'riyat, nasr va drama asosiy uslublar bo'lgan. Ayniqsa, dramaning o'ziga xos gullab yashnashi kuzatiladi. Bu davrning taniqli yozuvchilari Tomas Kid, Robert Grin, Kristofer Marlou va eng buyuk dramaturg Uilyam Shekspir kabilarni e'tirof etish mumkin.

1603-1625 – yillar Yoqub I davri hisoblanib bu davrda adabiyot yetakchilikka chiqadi. Yoqub I. hukmronligi davri qiyin va ma'yus davr hisoblanadi. Bu davrda nasriy va dramatik asarlar faol nashr etilgan. Shuningdek, bu davr shohning topshirig'i bilan Bibliyaning tarjimasida ishlanadi. Bu vaqt ichida Shekspir va Jonson, Jon Donn, Frensis Bekon va Tomas Middlton yashab, ijod qilganlar.

Charlz I davri (1625-1649) da adabiyot o'zgacha bosqichga ko'tarildi. Bu davr yozuvchilarining asarlari nafosat va nafislik bilan ajralib turardi: "Kavalier shoirlar" deb nomlangan doiralar paydo bo'ldi, ular orasida Ben Jonson, Robert Jerrik, Tomas Kervu va boshqalar bor edi, ularning asarlari yuqori sinflar hayotini tasvirlab bergan, va go'zallik, sevgi, sodiqlik bu davr asarlarida yetakchi mavzular bo'lgan. Ular aql - idrok va aniqlik bilan ajralib turardi.

1649-1660 — protektorat davri(yoki puritanik interregnum) hisoblanib, bu davr Oliver Kromvel nomi bilan bog'liq. Bu vaqt ichida Milton, Tomas Gobbs va Endryu Marvelning siyosiy asarlari ustun keldi. 1642 yil sentyabr oyida Puritanlar axloqiy va diniy sabablarga ko'ra teatrlarni yopdilar. Keyingi 18 yil ichida teatrlar yo'qligi sababli dramatik asarlar shu vaqtda yozilgan.

IV davr: neoklassitsizm davri hisoblanib, 1660 - 1785 yillar ni o'z ichiga oladi. Bu davrda asosiy janr sifatida nasr, she'r, roman e'tirof etiladi. Jon Milton tomonidan "Yo'qolgan jannat", Jonatan Sviftning "Gulliverning sayohatlari", Daniel Defoning "Robinzon Kruzo", "Tom Jons tarixi" kabilar bu davr durdonalari hisoblanadi. 1660-1700 – yillar tiklash davri hisoblanib, bu monarxiya tiklangan payt, din va siyosiy ehtiroslarga nisbatan aql va bag'rikenglik g'alabasi davri edi. Bularning barchasi nasr va she'rlarning ko'pligi va "Qayta tiklash komediyalari" deb nomlangan maxsus axloqiy komediyaning paydo bo'lishi bilan ajralib turardi. Aynan shu davrda Jon Milton "Yo'qotilgan jannat va jannat qaytdi" asarini yozgan. Bu davrning boshqa yozuvchilari - Jon Lokk, Jon Drayden va Jon Vilmot, Rochesterning 2 -chi grafi.

1700-1745 – yillar Avgustin davri hisoblanib, nafosat, ravshanlik davr adabiyotining asosiy xususiyatlari bo'lgan. Taniqli yozuvchilar sifatida Jonatan

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Sep., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Svift, Aleksandr Papa va Daniel Defoni keltirish mumkin. Bu davrning muhim hissasi Defoning birinchi ingliz romanlari va 1740 yilda Samuel Richardson tomonidan yozilgan "Pamela" romanining nashr etilishi bo'ldi.

Bu davrdan so'ng **sentimentalizm (1745-1785)** davri keladi. Bu davrda adabiyotda ma'rifatparvarlarning dunyoqarashi aks etgan, yozuvchilar aql va tiyilish emas, balki sezgi va hissiyotlarni ta'kidlay boshladilar. O'rta asr baladalariga va folklor adabiyotiga bo'lgan qiziqish o'sha paytda hamdardlikni yanada kuchaytirdi. Bu davrning atoqli mualliflari Samuel Jonson, Edvard Jung, Jeyms Tomson, Tomas Grey, Robert Bern kabilardir.

V davr: romantizm (1785-1830).

Mazkur davr she'riyat, romantika, Gotika romanining tug'ilishi bilan harakterlidir. Bu davrda asarlar his-tuyg'ular bilan, ko'p sonli belgilar yordamida yozilgan. Yozuvchilar adabiyot boy bo'lishi kerak she'riy tasvirlar, tasodifiy va yaqinlashadigan bo'lishi kerak deb hisoblashgan. O'sha davrning taniqli yozuvchilari Jeyn Ostin, Lord Bayron, Uolter Skott, shoirlar Uilyam Bleyk, Persi Bysshe Shelli, Jon Kits, Leyk maktabining shoirlari Samuel Teylor Koleridj, Uilyam Uordsvort edi. Bu vaqtda Gotika uslubi yaratildi. Eng mashhur gotika yozuvchilari - Enn Radklif va Meri Shelli hisoblangan.

VI davr: Viktoriya davri: 1830 – 1901.

Bu davrda roman janri ustunlikka chiqadi. Ko'plab asarlar, "Devid Kopperfild", « Katta umidlar », Uilyam Tekkeray "Bekorchilik yarmarkasi", "Xazina oroli", "Doktor Jekyll va janob Xaydning sarguzashtlari", Rudyard Kipling "Huddi shunday hikoyalar", "Sherlok Xolms haqida eslatmalar", Charlotte Bronte "Jane Eyre", Emily Bronte "Vutering Heights", Anne Bronte "Agnes Grey", "Dorian Greyning surati" kabilarni misol keltirish mumkin.

Viktoriya davrining dastlabki asarlari (1830-1848) hissiy jihatdan ifodali bo'lib, asosan o'rta sinf odamlarining hayotini tasvirlaydi. Orasida adabiy janrlar hamda roman hukmronlik qiladi. Uzun romanlar ko'plab epizodlarga bo'linadi, ular keyinchalik gazetalarda e'lon qilinadi, bu ularning narxini pasaytirishga imkon beradi va shu bilan ularni quyi sinflar uchun ochiq qiladi. Charlz Dikens, Uilyam Tekkeray va Elizabet Gaskell, shuningdek o'sha davrning mashhur yozuvchilari Robert Stivenson, Artur Konan Doyl va opa -singillar Bronte kitobxonlarni jalb qilishning bu usuliga murojaat qilishgan. 1848 yilda ingliz rassomlari guruhi, ular orasida Dante Gabriel Rossetti ham bor edi, "Rafaelgacha birodarlik" ni uyushtirdi. Ularning asosiy maqsadi rasmlarni Rafael davrida mavjud bo'lgan haqiqatga,

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Sep., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

soddalikka va dinga sodiqlikka qaytarish edi. O'z navbatida, Rossetti va uning adabiy doirasi bu ideallarni o'z asarlarida olib borishdi.

1870-1901 — Adabiyot uchun estetizm va tanazzul davri. Oskar Uayld va bu uslubga amal qilgan boshqa mualliflar tajriba o'tkazishni talab qilishdi va san'at "tabiiy" axloqiy me'yorlarga mutlaqo zid deb hisoblashdi.

VII davr: modernizm (1901 - 1960 yillar).

Bu davrda janrlar orasida roman ustunlik qiladi. 1901 – 1914 yillarda qirol Eduard VII sharafiga nomlangan va qirolicha Viktoriyaning o'limidan (1901) Birinchi jahon urushi boshlanishigacha (1914) davom etadi. Bu vaqtda Britaniya imperiyasi hokimiyat tepasida edi va boylar hashamatda cho'kib ketishdi. biroq, ingliz aholisining beshdan to'rt qismi qashshoqlikda yashagan. Va bu davr asarlari ana shu ijtimoiy sharoitlarni aks ettiradi. Sinf adolatsizligi va yuqori tabaqaning xudbinligini qoralagan yozuvchilar orasida Jorj Bernard Shou, Uels, boshqa yozuvchilar: Jozef Konrad, Rudyard Kipling, Genri Jeyms, EM Forster. Jorj V (1910 – 1936) davrida adabiyot Qirol Eduard VII davrining ko'plab yozuvchilari bu davrda yozishni davom ettirdilar. Ulardan tashqari, gruzinlar deb ham yozadilar, jumladan Rupert Bruk va Devid Herbert Lourens kabi shoirlar. Ular o'z she'rlarida qishloq manzaralarining go'zalligini, tabiatning sokinligi va osoyishtaligini tasvirlaydilar. Bu davr yozuvchilari mavzular, shakllar va uslublar bilan tajriba o'tkazadilar. Ular orasida: Jeyms Joys, D. Lourens va Virjiniya Vulf. Dramaturglar: Noel Qo'rqoq va Samuel Bekket.

Ikkinchi jahon urushi va urushdan keyingi davr adabiyoti (1939 – 1960). Ikkinchi jahon urushi o'sha davr yozuvchilarining ijodiga katta ta'sir ko'rsatdi. Keyingi avlodlar esa bu dahshatli urush haqidagi hikoyalar bilan voyaga yetishdi. Urush davridagi shoirlar Sidney Keys, Devid Gaskoyne, urush haqida Filipp Larkin, Pet Barker kabilar edi.

VIII davr: postmodernizm (1960 yildan boshlangan).

XX asr mashhur adabiyot sohasida juda samarali bo'ldi: Yan Flemin, Jeyms Bond romanlari, J. Tolkien "Uzuklar hukmdori", S. Lyuis "Narniya yilnomalari", "Garri Potter". O'ziga va ishiga jiddiy yondashgan modernistlardan farqli o'laroq, postmodernistlar hamma narsaga istehzo bilan munosabatda bo'lishgan. Adabiyotda "qora hazil" tushunchasi paydo bo'ladi. Shunga qaramay, postmodernizm avvalgisidan ba'zi xususiyatlarni oladi va hatto ularni kuchaytiradi, bu pessimizm va

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Sep., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

avangardga intilishga tegishli. Postmodernizmning xususiyatlari dramada ayniqsa yaqqol namoyon bo'ladi.

Britaniya romanlari, detektiv hikoyalar, butun dunyo o'quvchilari bilan mashhur. O'rta asrlardan to hozirgi kungacha ilmiy fantastika, fantastika, kulgili hikoyalar, distopiyalar, bolalar sarguzashtlari va boshqa durdona asarlar mavjud. Kitoblar boshqacha, lekin ularni umumiy jihatlari bor. Ularning barchasi Buyuk Britaniya aholisi milliy xususiyati bilan jahon adabiyoti va san'ati rivojiga o'z hissasini qo'shdi.

"Ingliz adabiyoti" iborasi tilga olinganda Uilyam Shekspir, Samorset Mogam, Jon Galsvorski, Daniel Dafo, Artur Konan Doyl, Agata Kristi, Jeyn Ostin, opa -singillar Bront, Charlz Dikkins kabilar yodimizga tushadi. Bu yozuvchilar ingliz klassiklarining nuroniylari. Ular tarixga abadiy kirdilar. Kitob ixlosmandlarining bir necha avlodi ularning asarlarida o'z ishlarining nozikligi va dolzarbligiga qoyil qoladilar.

Iris Merdok, Jon Le Karr, J.K. Rouling, Yan Makevan, Joan Xarris, Julian Barns va boshqa zamonaviy ingliz yozuvchilari haqida unutmazlik darkor. Iqtidorli mualliflardan biri - Kazuo Ishiguro hisoblanadi. Bu mashhur yapon asli ingliz yozuvchisi 2017 yilda adabiyot bo'yicha Nobel mukofotiga sazovor bo'lgan. Tanlovga uning sevgi va burch tuyg'usi haqida yozgan "Kunning qolgan qismi" romani kiritilgan. Bu asar asosida rejissiyor Jeyms Ivorining "Kun oxirida" filmi suratga olingan(1993-yil). Filmida bosh rollarni Entoni Xopkins va Emma Tompsonlar ijro etishgan.

Adabiyot olamini ingliz yozuvchilari asarlarisiz tasavvur qilish juda mushkul. Bu asarlar o'zining inson ruhiyatiga tez ta'sir qila olishi, mantiqiy yechimi, rang barang jarayonlari bilan jahon adabiyotida o'z o'rniga egadir. Ularni mutola qilish davomida bu asarlar yaratilish tarixi hamda davriga qiziqish muhim. Shu orqali bu asarlarni anglash va yaratilgan davr muhitini his qilish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rajapova, Malika. "LINGVOCULTUROLOGY AND ITS PECULIARITIES AS NEW BRANCHES OF CONTEMPORARY LINGUISTICS." Scienceweb academic papers collection (2021).
2. Malika, Rajapova. "EFFECTIVE WAYS OF COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING ISSN: 2249-7137 Vol. 11." (2021).

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Sep., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

3. Rajapova, M. PRINCIPLES OF COGNITIVE METAPHOR AND ALLEGORY IN DISCOURSE. 2021.

4. Boyquziyeva, G. X., and M. M. Jo'rayeva. "SOME FEATURES OF WOMEN'S SOCIAL ACTIVITIES IN UZBEKISTAN." Open Access Repository 8.12 (2022): 346- 348.

5. Musaev, Odil, et al. "Socio-philosophical interpretations of such concepts as "ethnos" and "nation" as social unit." International Journal of Advanced Science and Technology 29.5 (2020): 1936-1944.

6. BOYKUZIEVA, GX. "SOTSIALNO-POLITICHESKAYa ROL JENIÇIN V GOSUDARSTVENNOM UPRAVLENII." Voprosy politologii 11.2 (2021): 337-345.

7. BOYKUZIEVA, GX. "SOTSIALNO-POLITICHESKAYa ROL JENIÇIN V GOSUDARSTVENNOM UPRAVLENII." Voprosy politologii 11.2 (2021): 337-345.

8. Haydarova, Gulhayo. "SOBIR ABDULLA, ChARXIY VA HABIBIY G'AZALLARIDA TASVIR VA TALQIN MASALALARI." FILOLOGIYA UFQLARI JURNALI 6.6 (2021).

9. Haydarova, Gulhayo. "SOBIR ABDULLA, ChARXIY VA HABIBIY G'AZALLARIDA TASVIR VA TALQIN MASALALARI." FILOLOGIYA UFQLARI JURNALI 6.6 (2021).

10. Ahmadalievna, Haydarova Gulhayo. "SOBIR ABDULLA, ChARXIY VA HABIBIY G'AZALIYOTINING VAZN XUSUSIYATLARIGA DOIR." Conferencea (2022): 47-49.

